

RECOMANDARE - CONTESTARE
PRIVIND PROIECTUL NCM B.01.05:2025
„URBANISM. SISTEMATIZAREA ȘI REGIMUL DE
CONSTRUIRE A LOCALITĂȚILOR URBANE ȘI RURALE”

I. Contextul și scopul recomandării

Prezenta recomandare este formulată în temeiul **Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional**, **Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative**, precum și al **Codului urbanismului și construcțiilor nr. 434/2023**, **Codului funciar**, **Legii nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător**, și în concordanță cu **principiile și jurisprudența Uniunii Europene** privind protecția mediului și planificarea teritorială.

Recomandarea este depusă în numele **proprietarilor de terenuri agricole și al Asociației Utilizatorilor de Apă pentru Irigații „Criulenii de Sus”**, în calitate de persoane și organizații direct afectate de efectele aplicării prevederilor propuse la punctele **8.2** și **8.15.2** ale proiectului NCM B.01.05:2025, care modifică regimul juridic al **zonelor sanitare de protecție (ZSP)**.

II. Analiza comparativă a prevederilor

Aspect	NCM B.01.05:2019	Proiect NCM B.01.05:2025
8.2	„Teritoriul zonei sanitare de protecție nu se va utiliza în scopuri de agrement și agricole.”	„Teritoriul zonei sanitare de protecție nu se va utiliza în scopuri de agrement. Utilizarea teritoriului zonei sanitare de protecție în scopuri agricole se admite doar dacă tehnologia producerii nu prevede emisii nocive și periculoase, precum și în cazul în care, în compartimentul evaluarea impactului asupra mediului, se constată lipsa emisiilor periculoase/dăunătoare în zona respectivă.”
8.15.2	„Construcțiile cu zone de protecție sanitară peste 300 m se vor amplasa pe terenuri retrase sau izolate.”	„Construcțiile cu dimensiuni ale zonei sanitare de protecție peste 300 m trebuie amplasate pe terenuri separate, în extravilanul localităților rurale.”

III. Descrierea situației de fapt care justifică interesul prezentării recomandării

Prezenta recomandare este formulată în contextul unei situații reale și actuale, care evidențiază necesitatea ca proiectul NCM B.01.05:2025 să fie corectat înainte de aprobare, pentru a preveni abuzurile și efectele iremediabile asupra mediului, sănătății publice și proprietății private.

3.1. Amplasarea unității industriale de clasa I de nocivitate în extravilanul orașului Criuleni

Prin Legea nr. 177 din 01.07.2022 s-a permis edificarea în extravilanul orașului Criuleni pe un teren agricol irigabil de calitate superioară a **Unității de Procesare a Subproduselor de Origine Animală nedestinate consumului uman (UPSOA)** – obiectiv industrial destinat în special

prelucrării cadavrelor animalelor decedate de boli infecțioase și a subproduselor biologice încadrate la clasa I de pericol, potrivit Normelor sanitare de proiectare a întreprinderilor industriale CH 245-71. Această decizie legislativă a fost adoptată cu derogare de la Codul funciar și fără efectuarea unei evaluări strategice de mediu (ESM) conform Legii nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu, deși amplasarea unei asemenea unități industriale reprezintă o schimbare de destinație funciară cu impact major asupra mediului, asupra sănătății publice și asupra utilizării durabile a terenurilor agricole.

Or, cadrul juridic național consacră o politică agricolă și de mediu protectivă, care impune conservarea terenurilor agricole de calitate superioară și interzice excluderea lor din circuitul agricol sau folosirea în alte scopuri decât cele agricole, fapt prevăzut de art. 83 din Codul funciar nr. 828/1991, de art. 33 din noul Cod funciar nr. 22/2024.

De asemenea, Normativul în construcții NCM B.01.03:2016, pct. 4.3, prevede expres că:

„Terenurile întreprinderilor și complexelor industriale trebuie amplasate pe pământurile fără destinație agricolă sau improprii agriculturii.”

În acest sens, intensificarea protecției terenurilor agricole constituie o obligație de stat derivată din principiul dezvoltării durabile (consacrat în preambulul, în art. 4, art. 16, art. 85 din Legea nr. 1515/1993 privind protecția mediului) și din angajamentele Republicii Moldova față de Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană care prevăd armonizarea legislației naționale în domeniul agriculturii, protecției mediului și dezvoltării rurale durabile cu standardele și practicile Uniunii Europene, din care rezultă angajamentul implicit al statului de a preveni degradarea și excluderea acestor terenuri din circuitul agricol.

Pe acest fundal normativ, este plauzibil că autoritățile tehnice care au elaborat proiectul NCM B.01.05:2025 au introdus în pct. 8.2 sintagma privind „*utilizarea teritoriului zonei sanitare de protecție în scopuri agricole*” presupunând, eronat, că aceasta se referă la întreprinderile agricole, și nu la întreprinderile industriale. Această interpretare ar fi fost coerentă doar în raport cu NCM B.01.04:2018 „Sistematizarea teritoriului și a localităților. Planuri generale ale întreprinderilor agricole”, pct. 4.16 al căruia prevede:

„Întreprinderile agricole, clădirile și construcțiile cu procese tehnologice care sunt surse de degajare în mediul înconjurător a noxelor industriale trebuie să fie separate de clădirile rezidențiale și publice prin zone de protecție sanitară și zone de întreruperi veterinare (...). Zonele de protecție sanitară nu pot fi scoase din teritoriul de folosință a pământului și trebuie să fie utilizate la maximum pentru necesitățile agricole.”

Rezultă astfel că, în spiritul acestor norme, permisiunea de utilizare agricolă a terenurilor din zonele sanitare de protecție era gândită exclusiv pentru întreprinderile agricole, nu pentru unități industriale cu risc biologic ridicat, precum UPSOA.

În practică însă, această distincție esențială a fost ignorată. În prezent, UPSOA Criuleni se construiește într-o zonă agricolă irigată și de înaltă fertilitate, fapt ce contravine nu doar reglementărilor urbanistice, ci și rațiunilor de protecție funciară. Amplasarea s-a făcut pe terenul cu nr. cadastral 3101101144, care, potrivit PUG/RLU nr. 15499/2011 al orașului Criuleni, se află într-o zonă preponderent agricolă, ocupată de terenuri agricole și rețele tehnico-edilitare, fără statut industrial.

În speță, nu există niciun plan urbanistic zonal (PUZ) care să fi fost elaborat sau aprobat conform Legii nr. 835/1996 privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului și Codului urbanismului și construcțiilor nr. 434/2023, acte care impun, cu titlu obligatoriu,

elaborarea PUZ-ului atunci când se modifică destinația terenului sau se introduc funcțiuni industriale.

De asemenea, **Planul Urbanistic General (PUG) și Regulamentul Local de Urbanism (RLU)** al orașului Criuleni **nu au fost modificate** pentru a permite această conversie funciară, fapt care confirmă **neconformitatea amplasării UPSOA** cu documentațiile urbanistice în vigoare corespunzătoare.

Prin urmare, edificarea unei **unități industriale de clasa I de nocivitate** într-o **zonă agricolă irigată și productivă**, fără evaluare strategică de mediu și fără documentație urbanistică aprobată, constituie o **încălcare gravă a principiilor de planificare teritorială, protecție a mediului și protejare a fondului funciar agricol**.

În plus, UPSOA este, prin natura sa, un obiectiv industrial **extrem de periculos**, generând **emisii biologice, chimice și olfactive**, pentru care **normele sanitare** impun instituirea unei **zone sanitare de protecție (ZSP)** – teritoriu cu destinație specială, având rol de **zonă-tampon de protecție a mediului și a sănătății publice**, cu o **rază minimă de 1000 m**.

3.2. Vecinătatea cu bunuri agricole și infrastructuri de irigare

La numai **36 m de UPSOA** se află **stația de pompare a apei pentru irigare și două bazine de acumulare a apei**, administrate de **Asociația Utilizatorilor de Apă pentru Irigații „Criuleni de Sus” (AUAI)** și de o **companie de afaceri privată**. Această infrastructură deservește peste **1600 ha de terenuri agricole** și este parte a unui proiect de investiții internaționale, susținut de **USAID** și de **Agenția Franceză de Dezvoltare (AFD)**, vizând reabilitarea completă a sistemului de irigații Criuleni.

La circa **100 m de amplasament** se află **intersecția șoselei internaționale Leușeni–Dubăsari–Poltava cu drumul Criuleni–Orhei**, aflat la doar **10 m de clădirile UPSOA**, ceea ce înseamnă că persoanele care se deplasează pe aceste trasee parcurg aproximativ câte **2 km prin interiorul ZSP**.

În interiorul zonei de protecție sanitară instituite de drept se includ:

- **aproximativ 200 ha de terenuri agricole private de categorie superioară**, pe care sunt amplasate **livezi de nuc, cais și piersic**, culturi cerealiere și legumicole;
- **alte 200 ha de terenuri agricole de stat** aflate în gestiunea **S.A. „Cricova”** (plantație de viță de vie) și a **Universității Tehnice a Moldovei**, utilizate pentru activități de studii și cercetare agricolă.

Prin urmare, activitatea planificată a UPSOA are loc într-o zonă eminentă agricolă, cu destinație clar stabilită prin documentațiile urbanistice existente și cu o infrastructură strategică de irigare în imediata apropiere.

3.3. Caracterul și riscurile activității industriale planificate

Conform proiectului tehnologic, **sursa principală de energie a UPSOA** va fi **arderea grăsimilor animaliere rezultate din procesarea materiei prime**, fiind prognozată o **ardere zilnică de circa 5 tone de grăsimi**. Acest proces generează emisii de **hidrogen sulfurat (H₂S)**, **amoniac (NH₃)**, **aerosoli organici toxici**, cu potențial de contaminare a solului și a apei și alte substanțe cu impact toxic și olfactiv intens.

Conform datelor de specialitate (expert Overcenco), **poluarea solului și a aerului se poate extinde până la marginea orașului Criuleni**, la o distanță de peste **1500 m**, ceea ce depășește considerabil limitele de siguranță sanitară prevăzute pentru asemenea obiective.

Documentația de evaluare a impactului asupra mediului (Acordul de Mediu nr. 7/2023) recunoaște existența riscurilor de:

- **contaminare biologică** a solurilor și apelor de suprafață;
- **emanări de gaze toxice și mirosuri persistente;**
- **risc de degradare și salinizare a terenurilor irigate cu ape uzate epurate;**
- **afectarea sănătății publice** prin contact indirect cu agenți patogeni și particule volatile din cauza gestionării inadecvate a deșeurilor.

Aceste riscuri sunt incompatibile cu orice activitate agricolă sau de irigare în zona de protecție sanitară.

3.4. Impactul asupra drepturilor și intereselor proprietarilor de terenuri agricole

Terenurile agricole situate în ZSP fac inclusiv obiectul **proprietății private și al folosinței directe** a agricultorilor locali, care au investit sume semnificative în:

- crearea plantațiilor multianuale (inclusiv o livadă de nuci semi-intensivă de 21 ha aflată în prim rod, livezi de cais și piersic);
- reabilitarea infrastructurii de irigare, cu investiții de peste **4,6 milioane lei** din fonduri proprii și externe.

Prin deciziile de amplasare a UPSOA în vecinătate și, implicit, prin includerea acestor terenuri în ZSP a UPSOA Criuleni, **proprietarii sunt privați de posibilitatea de a desfășura activități agricole sigure și conforme**, fiind expuși riscului de poluare și pierderii valorii economice a bunurilor lor.

Această situație constituie o **atingere gravă adusă dreptului de proprietate și dreptului la un mediu sănătos**, contravenind art. 46 și art. 37 din Constituția Republicii Moldova, precum și art. 1 din Protocolul nr. 1 și art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

3.5. Reacția proprietarilor și demersurile întreprinse

Ca urmare a acestor fapte, proprietarii terenurilor agricole și Asociația „Criuleni de Sus” au:

- **contestat în instanță** actele de aprobare și autorizațiile emise pentru amplasarea UPSOA;
- **sesizat Curtea Constituțională** privind neconstituționalitatea Legii nr. 177/2022, care a permis retragerea terenului agricol de calitate superioară din circuitul agricol pentru edificarea fabricii;
- au solicitat relocarea UPSOA.

IV. Contextul administrativ al modificării NCM

Însă, după declanșarea litigiilor, **Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare** a adresat **scrisoarea nr. 10-07/371 din 12.02.2025** către **Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale**, solicitând modificarea punctului 8.2 din NCM B.01.05:2019 prin eliminarea interdicției privind folosirea agricolă a terenurilor din ZSP, motivând că această prevedere ar fi fost „strecurată din greșeală” și că agricultorii din vecinătatea UPSOA „o invocă abuziv”.

Ca urmare, a fost elaborat proiectul NCM B.01.05:2025 în redacția actuală, care reproduce integral cererea Ministerului Agriculturii, **acoperind post-factum neregulile de amplasare a UPSOA Criuleni** și care va avea efectul de a **legaliza retroactiv o situație neconformă**, agravând încălcările drepturilor proprietarilor de terenuri agricole.

V. Interesul legitim de a depune prezenta recomandare

Cazul UPSOA Criuleni demonstrează în mod concret cum, **lipsa unor reglementări clare și restrictive privind utilizarea zonelor sanitare de protecție, pot duce la derogări de la lege, care au ca efect:**

- **abuzuri în amplasarea obiectivelor industriale periculoase** pe terenuri agricole fertile;
- **restrângerea nejustificată a drepturilor proprietarilor agricoli;**
- **risc de contaminare biologică și pierdere a producției agricole** la scară regională;
- **contradicție între normele urbanistice, sanitare și ecologice** ale Republicii Moldova.

Prin urmare, interesul nostru de a formula prezenta recomandare este legitim, direct și actual, fiind determinat de necesitatea:

- de a asigura coerența normativă între reglementările de urbanism, protecție sanitară și protecție a mediului;
- de a preveni repetarea situațiilor similare în alte localități;
- de a contribui la armonizarea normelor naționale cu principiile și standardele Uniunii Europene privind planificarea teritorială, precauția ecologică și protecția sănătății populației.

VI. Probleme juridice și tehnice identificate

6.1. Reducerea protecției mediului și a sănătății publice

Modificarea punctului 8.2 transformă o **interdicție clară** (agricultura interzisă în ZSP) într-o **reglementare permisivă**, condiționată de constatări tehnice ipotetice, formulate prin sintagma: „dacă tehnologia nu prevede emisii nocive și periculoase”.

Această abordare contravine principiilor fundamentale ale protecției mediului și sănătății publice, întrucât elimină caracterul preventiv al regimului juridic al ZSP și îl substituie cu o formulă de **tolerare condiționată** a riscului. În mod concret:

a) **Încalcă principiul precauției, prevăzut expres la art. 3 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 86 din 29.05.2014 privind evaluarea impactului asupra mediului** potrivit căruia, atunci când există riscuri potențiale asupra mediului sau sănătății, lipsa certitudinii științifice nu poate fi invocată pentru amânarea măsurilor de prevenire.

b) **Diminuează protecția sănătății populației și a calității solului**, lăsând evaluarea riscurilor în sarcina operatorilor industriali sau a compartimentelor interne din studiile de impact, fără a institui garanții de independență și control public. În lipsa unor standarde de verificare ex ante și ex post, aceste constatări devin formalități administrative, nu mecanisme reale de protecție.

c) **Transferă implicit responsabilitatea poluării și a siguranței produselor agricole către agricultori**, impunându-le o povară disproporționată și nejustificată. În realitate, agricultorii nu dispun de competențe tehnice, de laboratoare de testare sau de obligații legale de monitorizare a emisiilor industriale. În aceste condiții, producătorii agricoli ar putea fi considerați responsabili pentru eventuale neconformități ale produselor cultivate în zone afectate de poluanți, fără a avea posibilitatea de a controla sursa contaminării.

d) **Subminează principiul securității investițiilor și al previzibilității activității agricole**, expunând terenurile din proximitatea zonelor industriale unor riscuri majore de contaminare biologică, chimică sau fizică, generate de **accidente industriale, avarii, incendii, emisii accidentale și incidente de transport al deșeurilor**. Aceste riscuri sunt inerente obiectivelor

industriale, în special celor de **clasa I de nocivitate**, iar excluderea lor din analiza normativă denotă o abordare superficială și contrară practicilor europene în materie de planificare teritorială.

În consecință, modificarea propusă nu doar **reduce nivelul existent de protecție ecologică**, dar și **crează o zonă de incertitudine juridică** în raporturile dintre operatorii industriali, autoritățile de mediu și proprietarii de terenuri agricole, punând în pericol realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă și a obligațiilor statului privind garantarea unui mediu sănătos.

6.2. Ambiguitate și lipsă de claritate legislativă

Formularea „tehnologia producerii nu prevede emisii nocive” este **neclară, imprevizibilă și contrară art. 54 din Legea nr. 100/2017** care impune ca proiectul textului normativ să fie precis, coerent și neechivoc. Or, proiectul supus consultării publice nu definește:

- ce înseamnă „emisii nocive” (chimice? biologice? radioactive?);
- cine constată lipsa emisiilor periculoase/dăunătoare;
- dacă constatarea se referă la starea de proiect sau la exploatarea reală.

Această ambiguitate contravine și **art. 23 alin. (2) din Constituție**, care impune calitatea legii ca garanție a securității juridice.

6.3. Contradicție cu legislația sanitară și ecologică

Prevederile propuse la punctul 8.2 din proiectul NCM B.01.05:2025 sunt **incompatibile cu reglementările în vigoare privind sănătatea publică și protecția mediului**, generând o contradicție directă cu cadrul legal superior în materie. Astfel:

- **Legea nr. 10/2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice** impune persoanelor fizice și juridice, inclusiv **întreprinderilor cu profil agricol**, obligația de a asigura condiții care să prevină afectarea sănătății populației și a angajaților proprii. Potrivit art. 30 din lege, activitățile care nu corespund cerințelor sanitare trebuie **sistate imediat**, iar produsele care prezintă **risc potențial pentru sănătatea omului** trebuie **retrase de pe piață**. Permisivitatea de a desfășura activități agricole în zone cu potențial de poluare biologică, chimică sau olfactivă contravine acestor dispoziții și reduce nivelul de protecție a sănătății publice.
- **Hotărârea Guvernului nr. 99/2018 privind Lista deșeurilor** califică expres activitățile de **clasa I de nocivitate** drept **surse de poluare biologică** și stabilește obligații stricte privind colectarea, transportul și neutralizarea acestora. În consecință, amplasarea unor activități agricole în vecinătatea imediată a unor unități industriale de această categorie este **incompatibilă cu regimul de siguranță biologică și sanitară** instituit prin actele normative menționate.

Prin urmare, proiectul de NCM, în redacția sa actuală, **încalcă principiul ierarhiei actelor normative** și **reduce nivelul existent de protecție sanitară și ecologică**, fapt contrar art. 7 din Legea nr. 100/2017, potrivit căruia un act normativ inferior nu poate diminua standardele de protecție stabilite prin legi și hotărâri de guvern.

6.4. Incompatibilitate cu principiile de urbanism și dezvoltare durabilă

Art. 4.14 și 4.16 din proiectul NCM B.01.05:2025 recunosc că ZSP sunt teritorii cu **destinație specială**, care separă zonele industriale de cele rezidențiale. La fel, pct. **8.1.1** permite în ZSP doar „construcții și instalații care deservește întreprinderile industriale”, iar pct. **8.2, 8.3** interzice în ZSP amplasarea locuințelor, instituțiilor, construcțiilor care nu au tangență cu deservirea sectorului industrial, interzice utilizarea în scopuri de agrement, interzice amplasarea întreprinderilor cu profil alimentar.

Dar, în același timp, pct. 8.2 modificat **permite activități agricole**, deși **agricultura nu are tangență cu deservirea sectorului industrial** și este, prin definiție, o **activitate incompatibilă** cu poluarea biologică și chimică. Prin urmare, introducerea permisiunii de agricultură contrazice chiar fundamentul sistematizării urbanistice prevăzute la art. 4.7, 4.8 și 4.10 din același proiect.

Mai mult, potrivit **Codului funciar**, terenurile cu destinație agricolă pot fi utilizate:

- pentru **obținerea producției agricole**;
- pentru **amplasarea infrastructurii agricole**;
- pentru **activități de agroturism și agrement rural**.

Astfel, **proiectul NCM creează o contradicție evidentă**, interzicând agrementul și activitățile alimentare, dar permițând agricultura — activitate care include exact aceste funcțiuni. Această incoerență normativă contravine **art. 3 din Legea nr. 100/2017**, care impune ca normele să fie clare, coerente și să nu genereze contradicții interne.

6.5. Efecte negative concrete asupra proprietarilor agricoli

Cazul amplasării UPSOA Criuleni ilustrează în mod elocvent impactul pe care modificarea art. 8.2 din proiectul NCM B.01.05:2025 îl poate avea în practică. În redacția propusă, norma ar **justifica post-factum** amplasarea unei **fabrici industriale de clasa I de nocivitate** într-o **zonă agricolă**, în imediata vecinătate a **terenurilor agricole de categorie superioară**, încălcând drepturi fundamentale protejate constituțional și convențional:

- **dreptul de proprietate** (art. 46 Constituție, art. 1 Protocol 1 CEDO);
- **dreptul la un mediu sănătos** (art. 37 Constituție);
- **dreptul la viață privată și integritate fizică** (art. 28 și 24 Constituție).

Evaluarea impactului asupra mediului (EIM) pentru UPSOA Criuleni, anexată la **Acordul de Mediu nr. 7/2023**, recunoaște în mod expres **emisia de amoniac, hidrogen sulfurat și riscuri de contaminare a solurilor și apelor** (pag. 14–19), toate incompatibile cu practicarea oricărei activități agricole sigure sau conforme normelor de igienă alimentară.

În acest context, se impune a fi avută în vedere și **practica normativă europeană**. Astfel, **Ordinul Ministrului Sănătății al României nr. 119/2014** pentru aprobarea *Normelor de igienă și sănătate publică privind mediul de viață al populației*, la art. 12, stabilește în mod expres că:

„Suprafețele de teren incluse în zonele de protecție sanitară pot fi exploatate agricol, cu excepția culturilor de plante utilizate în scop alimentar sau furajer, care necesită folosirea de fertilizatori și pesticide și care, prin fixarea sau concentrarea de substanțe poluante, pot fi vătămătoare pentru om sau animale.”

Această regulă, fundamentată pe expertize științifice și pe principiul precauției, reflectă standardul european conform căruia **activitățile agricole permise în zonele de protecție sanitară trebuie limitate exclusiv la culturi nealimentare și nefurajere**, pentru a evita transmiterea poluanților în lanțul trofic.

În cazul concret al **UPSOA Criuleni**, toate terenurile agricole incluse în zona de protecție sanitară sunt utilizate pentru **cultivarea produselor alimentare** destinate consumului uman sau prelucrării alimentare, care necesită, prin natura activității, **aplicarea fertilizatorilor, pesticidelor și a tratamentelor chimice**. Astfel:

- membrii **AUAI „Criuleni de Sus”** cultivă **cereale, fructe și legume** destinate comercializării în stare proaspătă;

- întreprinderea de stat „Cricova” S.A. deține **plantații viticole** pentru producerea strugurilor și vinurilor;
- **Universitatea Tehnică a Moldovei** utilizează terenurile agricole din zonă pentru **activități de studiu, experimentare și cercetare agricolă**.

Prin urmare, permiterea prin art. 8.2 a activităților agricole în ZSP ar conduce inevitabil la **contaminarea lanțului de producție alimentară**, contravenind nu doar normelor naționale de protecție a sănătății, ci și **standardelor europene privind siguranța alimentară**. Or, trebuie subliniat că, în cazul unor unități industriale de tip UPSOA, **riscul de producere a accidentelor tehnologice, deversărilor necontrolate, emisiilor neprevăzute și al gestionării defectuoase a deșeurilor** este **permanent** și nu poate fi înlăturat complet nici măcar prin implementarea celor mai avansate tehnologii disponibile.

Totodată, includerea terenurilor agricole în zona de protecție sanitară va avea ca efect **restrângerea severă a dreptului de export** al produselor agricole către **Uniunea Europeană**, întrucât culturile provenite din zone potențial contaminate biologic sau chimic nu pot fi certificate pentru piața comunitară. La fel, **producătorii agricoli din zonă** riscă pierderea statutului de operatori eligibili pentru export, ceea ce implică **restrângerea dreptului la libera exercitare a activității economice** și pierderi financiare semnificative. Mai mult, **investițiile existente în plantațiile multianuale și în sistemul de irigare** devin lipsite de valoare economică și de protecție juridică.

În concluzie, **modificarea propusă la art. 8.2** nu doar că ar **legaliza retroactiv amplasarea neconformă a UPSOA Criuleni**, ci ar genera și **consecințe economice, ecologice și juridice grave**, incompatibile cu standardele internaționale privind protecția mediului, sănătatea publică și comerțul cu produse agroalimentare.

6.6. Riscurile reale și principiul precauției

Agenția de Mediu a recunoscut în actele sale oficiale existența **riscului producerii unor situații de gestionare inadecvată a deșeurilor** în cadrul activităților industriale, inclusiv a celor cu potențial biologic ridicat. Experiența europeană confirmă că asemenea riscuri nu sunt teoretice, ci **posibile și recurente**, chiar și în state membre ale Uniunii Europene.

Numeroase investigații și articole din presa românească au documentat **cazuri de exploatare defectuoasă a unităților de procesare a deșeurilor periculoase**, care, deși erau construite în conformitate cu standardele și tehnologiile europene, au generat **poluări masive ale solului, apelor și aerului**, cu consecințe grave asupra sănătății populației și ecosistemelor locale.

În aceste condiții, **riscurile de contaminare a solurilor și apelor, de emanare a mirosurilor insuportabile și de dispersie a emisiilor toxice** nu pot fi considerate ipotetice sau neglijabile. Acestea trebuie evaluate ca **riscuri reale și previzibile**, cu efecte directe asupra sănătății publice, calității vieții și siguranței circulației în zonele traversate de infrastructura rutieră situată în interiorul zonelor de protecție sanitară.

Jurisprudența constantă a **Curții de Justiție a Comunităților Europene (CJCE)** consacră aplicarea **principiului precauției** ca fundament al politicilor de protecție a mediului în sensul că atunci când există incertitudini cu privire la existența sau sfera de aplicare a riscurilor pentru sănătatea umană, instituțiile pot lua măsuri fără a fi obligate să aștepte ca realitatea și gravitatea acestor riscuri să fie pe deplin demonstrate.

În lumina acestor principii, **Statul are obligația pozitivă de a preveni apariția riscurilor ecologice și sanitare** prin norme restrictive și prudente, nu prin relaxarea interdicțiilor existente.

Prin urmare, **principiul precauției impune menținerea interdicției absolute** privind utilizarea agricolă a terenurilor din zonele sanitare de protecție aferente întreprinderilor industriale. Modificarea propusă la art. 8.2 din proiectul NCM B.01.05:2025, prin introducerea permisiunii de exploatare agricolă condiționată de simple constatări tehnice, **contravine acestui principiu** și slăbește nivelul de protecție a mediului și sănătății publice garantat de legislația națională și europeană.

6.7. Modificarea punctului 8.15.2 reduce protecția rurală

Formula „terenuri separate, în extravilanul localităților rurale” înlocuiește termenul „retrase sau izolate”, ceea ce permite amplasarea obiectivelor industriale extrem de nocive **în proximitatea directă a zonelor agricole**, a drumurilor publice, fără garanții de izolare efectivă.

6.8. Efectele asupra drepturilor fundamentale

Riscurile identificate — de contaminare biologică, poluare a aerului și apei, și expunere zilnică a persoanelor care lucrează în zonă — constituie **încălcări potențiale ale dreptului la viață, integritate fizică și mediu sănătos** (art. 24 și 37 din Constituție) și ale **dreptului de proprietate** (art. 46 Constituție; art. 1 Protocolul nr. 1 CEDO).

Proiectul de NCM, în redacția propusă, ar permite **exploatarea industrială în detrimentul siguranței populației și a patrimoniului agricol național**, contrar principiului dezvoltării durabile prevăzut la art. 4 din Legea protecției mediului.

VII. Recomandări legislative și de politici publice

1) **Menținerea interdicției absolute** de utilizare agricolă a terenurilor din zonele sanitare de protecție (redacția NCM B.01.05:2019) pentru întreprinderile industriale. Permisivitatea propusă de utilizare a teritoriului zonei sanitare de protecție în scopuri agricole să se refere doar la întreprinderile agricole.

2) **Reformularea punctului 8.2** astfel:

„Teritoriul zonei sanitare de protecție al întreprinderilor industriale nu se va utiliza în scopuri de agrement, agricole sau rezidențiale.

Utilizarea teritoriului zonei sanitare de protecție al întreprinderilor agricole în scopuri agricole se admite doar dacă tehnologia producerii nu prevede emisii nocive și periculoase, precum și în cazul în care, în compartimentul evaluarea impactului asupra mediului, se constată lipsa emisiilor periculoase/dăunătoare.”

3) **Menținerea cerinței de amplasare pe terenuri retrase și izolate** a întreprinderilor industriale din punctul 8.15 (redacția 2019), întrucât doar „terenurile retrase sau izolate” asigură separarea efectivă a activităților industriale și diminuarea impactului negativ asupra mediului.

4) **Introducerea expresă a principiului precauției** în secțiunea 14 „Protecția mediului înconjurător”, pentru corelare cu Legea nr. 86 din 29.05.2014.

5) **În situația respingerii recomandărilor de mai sus, suspendarea adoptării proiectului NCM B.01.05:2025** până la efectuarea unei **evaluări strategice de mediu**, conform Legii nr. 11/2017, ținând cont de impactul sistemic asupra zonelor agricole.

VIII. Concluzie

Prevederile propuse la punctele **8.2 și 8.15.2 din proiectul NCM B.01.05:2025:**

- sunt **neclare, contradictorii și incoerente** cu restul documentului;
- contravin **PUG-urilor și regimului funciar**;
- încalcă **principiile de urbanism, protecție a mediului și sănătății publice**;
- legalizează **amplasamente industriale neconforme**, precum UPSOA Criuleni în mod **retroactiv**;
- încalcă **principiul precauției** recunoscut în dreptul UE și în legislația Republicii Moldova;
- afectează direct proprietarii de terenuri agricole la proprietate, încălcându-le drepturile fundamentale la proprietate, la **un mediu sănătos** și afectează sănătatea publică.

Prin urmare, se **recomandă Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale:**

- 1) **să modifice** prevederile contestate din proiect în sensul solicitat;
- 2) în caz de respingere a recomandării din pct. 1, să inițieze efectuarea unei **evaluări strategice de mediu** și să **convoace o dezbatere publică suplimentară**, cu participarea autorităților de mediu, agricultură, sănătate publică și a reprezentanților proprietarilor de terenuri;
- 3) să **asigure alinierea integrală a NCM B.01.05:2025** la legislația europeană și la principiul constituțional al protecției mediului și la **principiul precauției**.

Cu respect,

Eugeniu Popic,

Administratorul

AUAI „Criulenii de Sus”

IDNO/cod fiscal 1019620005431

sediul: or. Criuleni, str.31 august 1989 nr.71

e-mail: eugen_popic@yahoo.com